

Pohjoismaista yhteistyötä Green Care -palvelujen tueksi

Arja Jääskeläinen, KT, lehtori, Tulevaisuuden terveysterveyst, Lapin ammattikorkeakoulu

Sanna Vinblad, agrologi (AMK), projektipäällikkö, Tulevaisuuden biotalous, Lapin ammattikorkeakoulu

Leena Välimaa, KM, lehtori, Tulevaisuuden terveysterveyst, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: Green Care, terveysterveyst, sosiaalipalvelut, kasvatuspalvelut, luontoyrittäjyys

Johdanto

Luontolähtöisen hyvinvointitoiminnan eli Green Caren lähtökohtana ja alkuperäisenä tavoitteena Suomessa on ollut maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitäminen ja vahvistaminen.

Taajamien ulkopuoleista yritystoimintaa halutaan tukea lisäämällä palveluvalikoimaan sosiaali-, terveys- ja kasvatusalaan liittyviä palveluita, kuten vanhusten ja kehitysvammaisten ihmisten päivätoimintaa, lasten päivähoitoa tai kuntouttavaa työtoimintaa. Niiden erityispiirteenä on luonto ja sen tuottamat hyvinvointivaikutukset, jotka tähtäävät esimerkiksi yksilön voimaantumiseen tai kuntoutumiseen.

Erityisesti pohjoisosissa Suomea, mutta myös Ruotsia ja Norjaa on tarjolla runsaasti luontoympäristöjä ja väljästi asuttua maaseutua. Yksi mahdollisuus lisätä pohjoisten alueiden elinvoimaa, tasa-arvoista palvelutarjontaa, yrittäjyyttä ja asumisedellytyksiä on tukea luontolähtöisten palveluiden kehittämistä käytännössä.

Yhteisiä palvelujen kehittämistarpeita

Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa on jo jonkin verran tarjolla luontoon tukeutuvia sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluja sekä luonnon hyvinvointivaikutuksiin perustuvia virkistys- ja matkailupalveluja. Nämä palvelut ja niihin perustuva yrittäjyys ovat kehittyneet näissä Pohjoismaissa eri aikoina ja eri tavoin. Norjassa vakiintunut Inn på tunet -toiminta keskittyy maataloille ja on vahvasti valtion ja maakuntien ohjauksessa. Ruotsissa luontoon tukeutuva

hyvinvointitoiminta on yleisempää eteläosissa maata kuin pohjoisessa. Grön Arena ja Grön Omsorg -toiminta on Ruotsissa kehitettyä luontoon perustuvaa virkistys- ja hoivatoimintaa. Lisäksi Ruotsissa toteutetaan luontoon tukeutuvaa kuntoutustoimintaa eli NUR -toimintaa (Naturunderstödd rehabilitering). Suomessa Green Care -toimintaa on koko maassa ja palveluita on niin sote- ja kasvatusaloilla, kuin luonnonvara- ja matkailualoilla.

Pohjoismailla on luontolähtöisten palveluiden kehittämistä vaativa yhteinen haaste. Sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluiden toimijat eivät ole löytäneet luontoyrittäjiä ja heidän tarjoamiaan luontoon tukeutuvia palveluja niin hyvin, että asiakkaille olisi tarjolla todellisia vaihtoehtoja tarvitsemilleen palveluille. Palveluiden yhteiskehittämiseksi tarvitaan laajaa kokemusta sekä useampia toimijoita ja yrittäjiä. Osalla luontoon perustuvista yrityksistä toiminta on sesonkiluontoista, ja sen muuttamiseksi ympärivuotiseksi tarvitaan uusia ratkaisuja.

Mahdollisuuksia ja tavoitteita

Pohjoisia olosuhteita voidaan pitää Pohjoismaiden maiden yhteisenä vahvuutena ja sellaisina erityispiirteinä, joita kannattaa hyödyntää uusien luontoon tukeutuvien sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalvelujen kehittämisessä. Myös erot maiden nykyisissä luontoperustaisissa palveluissa ovat mahdollisuus, joka tukee yhteistä kehittämistä ja tuottaa paljon oppimisen mahdollisuuksia.

Luontoyrittäjien ja julkisten palveluntuottajien keskinäinen yhteistyö vaatii panostusta erityisesti arktisella väljästi asutulla alueella, jossa peruspalvelujen tuottaminen kansalaisille vaatii enemmän voimavaroja ja erilaisia toimintatapoja kuin etelän asutuskeskuksissa. Etäisyydet, olosuhteet sekä pohjoinen luonto, elinkeinot ja kulttuuri edellyttävät palveluntuottajilta myös erityisosaamista ja toiminta-alueen eri elinkeinojen ymmärrystä.

Visiona on, että pohjoiset luontoon tukeutuvat hyvinvointipalveluja tuottavat yritykset täydentävät yhteiskunnan tuottamisvastuulla olevia sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluja. Tulevaisuudessa pohjoisilla elinkeinoilla on yhteistyökumppaneita julkisten hyvinvointipalveluiden tuottajissa ja sen myötä mahdollisuuksia usein sesonkiluonteisen toiminnan ympärivuotiseen toteutukseen. Pohjoisten alueiden asukkaat saavat valita

perinteisten palveluiden lisäksi uusia, yksilöllisiä sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluita, joiden toimintaympäristönä on elvyttävä, rauhoittava ja virkistävä luonto.

Luonnon tuottamat terveyshyödyt ovat merkittäviä. Hyvinvointivaikutukset voidaan saavuttaa nopeasti ja niillä on usein pitkäkestoisia vaikutuksia yksilöihin. Pohjoismaissa arktisella alueella on paljon rakennettuja ympäristöjä, luontoa ja pohjoisia olosuhteita, kuten kansallispuistot ja vaellusreitit, hiljaisuus, puhtaus, selkeät vuodenaajat sekä monimuotoiset vesi- ja metsäalueet. Ne ovat erityisen sopivia ympäristöjä palautumiseen, elpymiseen, rauhoittumiseen ja stressin hallintaan. Luontoympäristömme mahdollistaa näin ollen meille erinomaisen ympäristön erityyppisten hyvinvointipalveluiden kehittämiseen yhteistyössä luontoalan yrittäjien kanssa. Tämän tulee kuitenkin olla tavoitteellista, arvioitua ja monialaisena yhteistyönä tapahtuvaa dokumentoitua toimintaa.

Käytännöllistä kehittämistä ja kokeiluja

Vuoden 2019 alussa käynnistetty New Nordic Nature Based Service Models –hanke (Interreg Nord) vastaa näihin kehittämistarpeisiin järjestämällä sekä maakunnallisia että kansainvälisiä kehittämistyöpajoja Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisilla alueilla. Työpajoihin kutsutaan sekä luontoalan yrittäjiä että sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalvelujen työntekijöitä, jolloin he saavat mahdollisuuden verkostoitua ja suunnitella yhteisiä palveluja. Kansainvälisissä työpajoissa on myös mahdollisuus tutustua muiden maiden yrityksiin, joissa saadaan konkreettinen kokemus erilaisista toimintaympäristöistä ja –malleista. Työpajatoiminnalla edistetään maakuntien ja maiden rajat ylittävien kumppanuuksien syntymistä. Aiheeseen liittyvissä webinaareissa ja Facebook-ryhmissä osallistujat voivat tuoda esille toimintaideoitaan ja kehitellä ratkaisuja yhteisiin ongelmiin.

Hankkeessa on mahdollisuus myös konkreettisesti pilotoida uusia yhteistyössä toteutettavia palvelumalleja. Piloteissa luontoyrittäjät antavat toimintaympäristönsä ja osaamisensa esimerkiksi kuntoutuspalveluja tuottavan palveluntarjoajan käyttöön, jolloin luontoyrittäjät saavat lisää toimeentuloa ja kuntoutuspalvelujen tuottajat monipuolisuutta ja lisäarvoa toimintaansa. Onnistuneet pilotit antavat molemmille osapuolille kokemuksen, joka rohkaisee jatkamaan ja laajentamaan toimintaa hankkeen jälkeenkin. Pilotoinnit toteutetaan Ruotsissa ja Suomessa viidessä eri maakunnassa.

Lopuksi

Luontoalan yrittäjät ovat pääasiassa pieniä mikroyrityksiä, joiden menestystä takaavat yrittäjän henkilökohtaiset verkostot, yhteistyökyky ja rohkeus uusiin innovaatioihin. Mahdollisuus verkostoitua uusien yhteistyökumppaneiden kanssa ja oppia samassa tilanteessa olevilta yrittäjiltä omassa ja naapurimaissa auttaa yritystoiminnan vahvistamisessa. Samalla koko alueen palvelutarjonta myös sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla monipuolistuu ja alueen elinvoima lisääntyy.

Pohjoismainen yhteistyö luontolähtöisen hyvinvointitoiminnan kehittämisessä on arktista olosuhdeosaamista parhaimmillaan. Tällaisessa yhteistyössä hyödynnetään arktisia olosuhteita ja monialaista asiantuntijuutta ratkaisukeskeisesti avoimen toimintakulttuurin periaatteilla.

Kuva 1. Yhteistyötä luonnossa (Arja Jääskeläinen)